
BILI JEDNOM ENGLEZ, FRANCUZ I BOSANAC

BORIS BECK

Sparnim zrakom nisu ni ptice mogle letjeti ni ribe plivati. Dok mu se ispod sakoja znoj cijedio košuljom, međunarodni je posrednik zamišljao golemi tsunami val kako preplavljuje ovaj depresivni arhipelag i odnosi sve stanovnike, zajedno s njim i njegovom karijerom. Val u stvari i ne bi trebao biti prevelik, jer se najviši vrh tih pješćanih otoka ne izdiže više od pet metara uvis. "Koja zabit", mislio je dok su u poglavičinoj kolibi mjesni političari rastezali neki budalasti spor između engleskih i francuskih Ljudožderskih otoka. Na koncu je, proklinjući dan kad se upustio u međunarodnu politiku, posrednik prekinuo zamornu sjednicu i proglasio stanku. Ugnjavljeni su se političari razbudili, protegnuli i sklonili pod palme žvakati lišće *susu* koje je svim otocanima visjelo u živopisnim vrećicama oko vrata. Netko je uključio televizor, upravo u trenutku kada je CNN prenio vijest da se te ratne zime u Bosni očekuje glad. Urođenici su odjednom živnuli. Priče o gladi jednodušno su odbili kao novinarsko dezinformiranje. S obzirom na mnoštvo raznih narodnosti koje se sjatilo u Bosnu smatrali su da se u Bosni jede *à la carte*. Ali koga? Dance? Blijedi su i sigurno smrde po mlijeku. Jordance? Zbog vjerskih razloga ne jedu svinjetinu i ne mogu biti sočni. Ruse? Užasno su debeli, to je hodajući kolesterol. Nigerijce? Od njih možeš dobiti samo AIDS. Nepalce? Nema na Himalaji kisika, sama su kost i koža. Ukrajince? Brrr, svi su radioaktivni! Srećom, u Bosni sve vrvi od finih nacija, Engleza i Francuza, primjerice.

I tada su se mišljenja razišla. Vođa delegacije Cannibal Islandsa smatrao je da su Englezi najukusniji na svijetu. Njemu usuprot, glavni pregovarač Îles de Cannibalesa vatreno je tvrdio da Francuzima nema premca.

– Francuzi se ne hrane napojem kao Englezi. Natopljeni su najfinijim umacima, impregnirani začinima iz Dijona – zaneseno je govorio. – Njihovo meso ima delikatnost mladih divljih šparoga, peckavo je poput šampanjca, opojno kao burgundac, topi se pod nepcem poput zrelog Camemberta. Na koncu, marinirani su konjakom, a ne viskijem koji, budimo iskreni, smrdi kao slama.

– Gluposti – odvratio je anglofil. – Sve su to prenemaganja. Upravo surova prehrana daje Englezima onu suhoću i oporost koja je u nas na cijeni. Englez je najbolji na roštilju, srednje pečen, preliven crnim Guinnessom. Njihov je okus iskren i prirodan, nalik dimljenom lososu, ne preseravaju se kao *pâté de foie gras* po pedeset dolara za malu konzervu. Možete misliti! Uvijek ću radije smazati Engleza nego Francuza koji, osim svega, bazdi po češnjaku.

Čuvši da se razgovora o Bosni, kanibalima se priključio i međunarodni posrednik. S toliko je podrobnosti i obaviještenosti odgovarao na njihova brojna pitanja o toj egzotičnoj zemlji da su ga zapitali je li odatle. Odgovorio im je da je njegova prethodna misija bila posao pregovarača u Bosni. A to je bio san snova. Rizik nikakav, putovanja po Europi i Americi, najbolji hoteli, stalno te snimaju, a plaćen si kao da u Africi spavaš na podu i jedeš muhe. Kako je stvar krenula, posao mu je bio osiguran do mirovine. No mučio ga je tajnik. Radio je manje od posrednika, a budžet potkradao više. Većinu radnog vremena posrednik je uložio u spletke da se otarasi vlastitoga tajnika, ali nije išlo. Na kraju je tajnik smijenio njega i sam postao pregovarač u Bosni. Ništa ne razumijevajući smijenjeni se političar obratio svojim šefovima i otkrio da ih je njegov tajnik od prvog dana podmićivao šaljući im svaki čas pršute na dar.

– I evo me sada ovdje, posređujem u slučaju piroge koja je zašla u nečiji atol, za nikakvu plaću i još k tome u očajnoj klimi – slinio je međunarodni posrednik nad svojom sudbinom. – A sve zbog pršuta.

– Pršut, što je to? – pitali su ljudožderi pljučkajući *susu*.

– To vam je neka šunka. Ali je fantastična okusa.

– Zbilja? A rade ga u Bosni?

– Da, jedni od drugih – odgovorio je međunarodni posrednik zgađen nad ljudskom pokvarenošću i krenuo s članovima ekspertnog tima za granice pripremiti nastavak sjednice.

To je ljudožderima skroz poremetilo koncepciju. O nepovijesnim nacijama u tanjuru nisu nikada razmišljali. Zaista, zašto ne bi Bosanac bio bolji od Engleza ili Francuza? Otvorio im se čitav gastronomski svijet, toliko zanemarenih naroda: balkanski, baltički, kavkaski, srednjoamerički... Zavrtjelo im se u glavi. Složili su se da nema smisla o tome raspravljati, da je bolje sve empirijski provjeri-

ti. Spor oko piroge i atola riješili su za pet minuta, a međunarodnom posredniku predložili da ih povede u raj iz kojeg je izgnan. Nakon kraćeg pregovaranja pogodili su se da će im biti vodič, a zauzvrat će godišnje dobivati 0,005% od prometa biserima na Ljudoždskim otocima.

Nakon dvadeset četiri sata leta preko Tahitija, Aucklanda, Singapura, New Delhija, Ankare i Beča vođa delegacije Cannibal Islandsa i glavni pregovarač iz Îles de Cannibalesa sletjeli su s međunarodnim posrednikom na splitski aerodrom. Ondje se međunarodni posrednik osjetio kao riba u vodi. Kupio je ljudožderima mjesto u UN-ovu zrakoplovu za Sarajevo, na koje se inače znalo čekati i danima, te telefonski organizirao prijevoz sa sarajevske zračne luke. Neudoban put u transportnom avionu bio je kratak – strmoglavili su se u kotlinu u kojoj se stisnulo Sarajevo, prekrkali se u kamion pun neke humanitarne pomoći i njime se odvezli do sela na granici zona djelovanja engleskog i francuskog bataljuna. Predstavivši se kao humanitarni djelatnik međunarodni je posrednik pozvao časnike za vezu oba bataljuna, tobože da ih upozna sa svojom organizacijom, i stavio im sredstvo za uspavljivanje u kavu, a ljudožderi su ih onesvještene ukrkali u kamion. Baš je tada naišao neki Bosanac kojeg je žena poslala da vidi kakvu pomoć dijele ti humanitarci. Kavu nije odbio pa se i on našao u kamionu. Ljudožderi su dali gas i nestali u noći i magli.

305

Dok su se vozili, nastavili su u kabini raspravu o tome tko je ukusniji. No kako nisu željeli govoriti ni sjevernojudoždskim ni južnojudoždskim, razgovor su vodili na francuskom i engleskom. Zarobljenici su se probudili od truckanja i shvatili što im se sprema. Tako su ljudožeri, kada su u zoru u napuštenom i poharanom zimskom odmaralištu digli ceradu, na svoj užas otkrili da su se namirnice raspakirale. Ne mogavši pobjeći s gastronomskog natjecanja Englez, Francuz i Bosanac svukli su odjeću i drhtali na zimi. Što sada? Mučiti ih? Kako će to utjecati na okus uzoraka? Baciti ih u ledenu rijeku i uloviti nove? Otmice su se do sada zacijelo pročule i teško da će imati sličnu priliku.

– Nema problema – javio se međunarodni posrednik. Tu je rečenicu prvu naučio u Bosni, a ljudožderi još nisu znali kako znači upravo suprotno. – Dok sam ovdje pregovarao, dobro sam upoznao Bosance. Oni se veoma razlikuju od ostalih ljudi.

– Na primjer?

– Imaju manji mozak. U Zagrebu su me pitali *zašto Bosanac ima mozak veličine ping-pong loptice?* Ja nisam znao, a oni su mi rekli da mu je natekao.

Ljudožderi su zarobljenicima bučkali glave, kuckali po lubanjama, drimali ih, ali nisu otkrili da neki od njih ima mozak manji od ostalih. Nastala je neugodna šutnja. Političar je spremno reagirao.

– U Beogradu su mi pričali o Bosancu koji je dobio stan s WC-om, a poslije se žalio da ga daska uvijek mlatne po glavi kada ide na izvor. Nema problema. Treba ih samo pustiti u kupaonicu i onaj koji se napije iz školjke vaša je poslastica.

Zaključali su ih jednog po jednog u kupaonicu i promatrali kroz ključanicu, ali sva su trojica koristila školjku za ono za što je namijenjena, a isto tako i umivaonik.

– A možda je zaboravio da je Bosanac? – pokušao je spasiti situaciju političar.

– Kako to misliš, zaboravio?

– Moj je djed, političar kao i ja, ustanovljavao Jugoslaviju u Versaillesu. Ispričao mi je da su u Prvom svjetskom ratu Nijemci ulovili Engleza, Francuza i Bosanca kao špijune. Mučili su ih da priznaju. Francuz je priznao prvi, Englez nakon nekog vremena, a Bosanac nikako. Nije im bilo jasno, nitko još nije toliko izdržao. Dok su oni smišljali nova i nova mučenja, Bosanac je sjedio u samici i lupao glavom o zid govoreći *Bolan, sjeti se, ubit će te*.

Ljudožderi su zatvorili svakog zarobljenika u drugu sobu i rekli da im izvole reći tko su, ako se još sjećaju, a da će ih inače ubiti. Opet su gledali kroz ključanicu, ali nitko nije udarao glavom o zid. Ljudožderi su se namrštili i zabrinuto pogledali posrednika.

– Nema problema. Moj je otac bio vojni ataše pri Vrhovnom partizanskom štabu. Ispričao mi je jedan slučaj iz prošloga rata. Kada su Bosanca htjeli odvesti u plinsku komoru, rekao je *Nemojte ljudi, glava mi puca još od prošli put*. Treba, dakle, pustiti plin u sobu i onaj koji ostane na nogama Bosanac je. Onda će biti lakše razdvojiti Engleza od Francuza.

Ljudožderi su ih zatvorili u sobu, otvorili plinsku bocu i čekali. Sva su trojica ubrzo zaspala. Divljaci su morali razbiti prozor i iznijeti ih van.

Ljudožderi su postali nestrpljivi. Međunarodnog je posrednika počela hvatati panika. Vrtio je u glavi sve viceve koje je ikada čuo o Bosancima, od Sarajeva do Moskve i od New Yorka do Teherana. Ali mogao se sjetiti samo onog slučaja kada je Bosanac našao Meksikanca sa ženom, pa kada je hipnotizirao zlatnu ribicu, pa kada je polagao cijevi... Ali, odakle mu u ovim brdima Meksikanac, akvarij ili cijevi? Ovdje jedino ima medvjeda i vukova.

– Sjetio sam se! – viknuo je međunarodni posrednik. – Možemo pokušati ispit s medvjedom i djevojkom!

– Ispit s medvjedom i djevojkom?

– Da. Čitao sam u memoarima svojeg pradjeda koji je po Africi ravnalom crtao granice da su Ljudožderi jednom ulovili Engleza, Francuza i Bosanca. Re-

kli su da će pustiti onoga koji savlada medvjeda i oduzme nevinost djevojci. Englez je ušao u kavez s medvjedom i izašao sav potrzan. Nekako se dovukao do djevojke i izdahnuo. Francuz je iz kaveza izašao potpuno smlavljen. Samo je pogledao djevojku i srušio se mrtav. Bosancu nisu davali nikakve šanse. On je, međutim, izašao bezbrižno iz kaveza i pitao *Gdje je djevojka koju treba premlatiti?* Vidite, treba naći medvjeda i Bosanac će se sam odati.

– A djevojka?

– Ona nam zapravo i ne treba. Važnije je naći medvjeda.

Stanovnici Ljudoždskih otoka, i francuskih i engleskih, neustrašivi su lovci i spremno su krenuli u lov na medvjeda. No, ubrzo su se izgubili. Na ledenom se nebu vidjelo mnogo više zvijezda nego s njihovih otoka, ali sve su im bile nepoznate. Čitavu su noć lutali tom tihom šumom, nimalo nalik bučnoj prašumi, u kojoj se među visokim bukvama i smrekama vidjelo kao po danu. Oči su im se zasuzile, prsti promrzli, puhaljke s otrovnim strelicama zaledile, a i oko srca im je postalo hladno. Rat u tim krajevima nije prorijedio samo ljude, već i medvjede – nijednog nisu našli. Prozebli, mokri i iscrpljeni divljaci su se ujutro jedva dokopali zimovališta u kojem su držali zarobljenike. Mali je hotel na danjem svjetlu pružao tužnu sliku: zidovi crni od požara, poneki bijedni ostatak namještaja, nagorjela lamperija, porazbijani prozori, nekoliko slomljenih skija pred opljačkanim skladištem. Kroz jutarnju maglu nazirale su se zahrđale sjedalice na žičari.

307

– Slušajte – rekli su im – izgubili smo svaki apetit. Nećemo vas pojesti. Međutim ne možemo vas tek tako pustiti. Prema običaju naših otoka onima koje ne pojedemo učinimo *n'dame-tumaki* ili ih uvaljamo u katran i perje. Tko je za *n'dame-tumaki*, neka digne ruku!

Samo je jedan od trojice podigao ruku. Divljaci su mu napravili *n'dame-tumaki* i pustili da se odjene i ode. Međunarodni posrednik nije ni trepnuo. Druga dva zarobljenika promatrala su cijeli prizor s nadmoćnim podsmijehom. Smatrajući kako su dobro prošli mirno su pustili da ih poliju katranom i uvaljaju u perje. A onda su ljudožderi rekli: “Na našim je otocima tabu hodati uvaljan u katran i perje. Kazna je za to *n'dame-tumaki* do smrti.” Odgovor je na to bio *merde* i *shit*.

Da, da, Bosanac se jedini na kraju izvukao. I to zahvaljujući nesvrstanošti. Prebirući po svojoj kolonijalnoj memoriji Englez se mogao sjetiti samo kako je Churchill kao mladić posjetio britanski dominion Cannibal Islands i ondje zapazio da mu svi u svakoj prilici govore *N'dame*. I prosjak kome bi dao novčić, i dijete koje bi pogladio u prolazu, i bakica u parku, i portir u hotelu – svi su mu govorili *N'dame*, a on im se smješкао. I tako se smješкао sve dok njegov vozač nije pričepio prst u vratima i viknuo iz sveg glasa *N'dame!* Neke informacije o značenju izraza *n'dame-tu-*

maki imao je i Francuz. On je svojedobno čitao o de Gaullovu posjetu francuskom prekomorskom teritoriju Îles de Cannibales. U luci mu je golemo mnoštvo klicalo *Tumaki! Tumaki!* Vozio se kroz beskrajne špalire ljudi koji su skandirali *Tumaki! Tumaki!*. A kada se u pisoaru mimoišao s guvernerom, ovaj ga je odmjerio i rekao: “Tako velik čovjek, a tako mali *tumaki*.” Međutim Ljudožderske je otoke po stjecanju neovisnosti posjetio i Tito. Zapravo mu se brod Galeb nasukao na neki koraljni prud, tako da su urođenici ulovili njega i cijelu svitu. Zbog velikog međunarodnog ugleda koji je uživao među nesvrstanima, Tita su podvrgli samo običnom *n'dame-tumakiju*, a ostatak pratnje uvaljali u katran i perje. Budući da se Tito vratio s puta sam, čak su i neki strani diplomati svojim vladama javljali iz Beograda o još jednoj čistki visokih partijskih funkcionara, ali Bašćaršiju nitko nije mogao prevariti.

Iscrpljeni tolikim *n'dame-tumakijima* Ljudožderi su sjeli na pod da malo dođu do daha. Međunarodni je posrednik znao da sve u Bosni završi katastrofalno pa nije bio iznenađen. “Bit će bolje drugi put”, rekao je po navici. Ali Ljudožderima je bilo dosta viceva o Bosancima i samo su ga ružno pogledali. Ubrzo su otkrili da je istina ono što svaki političar priča o sebi: da je najbolji. Imao je slatku glavu od silnog putra na njoj, medeni jezik, djevičanski netaknut mozak, jetru na koju nikad ništa nije smjelo ići, mekoću beskičmenjaka, hrskavu debelu kožu i odličan želudac. I dok su se Ljudožderi čudili kako ima muda umjesto bubrega, a muda nigdje, u guzici ih je dočekalo ugodno iznenađenje – drugi političar. A drugome je u guzici ču- 308
ćao treći, trećemu četvrti, četvrtome peti... i ako Ljudožderi nisu umrli od prežderavanja, još ih i danas izvlače. U slast im bili!